

بخش سوم

دکتر رخساره فضلی

اشاره

تاکنون دو بخش از سلسله مطالب راهبردهایی برای تدریس در کلاس‌های چند پایه را خوانده‌اید. مؤلف این مطالب، از این بخش، به بحث طراحی تدریس و مدیریت فرایند یاددهی - یادگیری در کلاس‌های چند پایه پرداخته است. وی در این شماره، عنصر اول را شرح داده و توضیح عناصر دیگر را به شماره‌های بعدی مؤکول کرده است.

ارزش‌یابی را مشخص می‌کند. طرح درس می‌تواند مکتوب یا ذهنی باشد.

در مورد کلاس‌های چند پایه، به دلیل پیچیدگی نسبی برنامه‌ریزی تدریس، پیشنهاد می‌شود طرح درسی با ساختار ساده و نظام‌مند و به صورت کتبی آماده شود. برای این کار لازم است معلم موضوع را مشخص کند، اهداف آموزشی و پرورشی شامل دانش، مهارت، نگرش و ارزش‌های مورد نظر را تعیین کند، براساس پایه‌هایی که در کلاس حضور دارند، فهرستی از مفاهیم و مواردی را که باید پوشش داده شود تهیه کند، بخش‌هایی از کتاب‌های درسی پایه‌های مورد نظر را انتخاب و فعالیت‌هایی را براساس پایه‌ها و مفاهیم طراحی کند. از سوی دیگر لازم است، معلم کلاس چند پایه، نسبت به طرح درس مکتوب خود منعطف باشد و در صورت نیاز، تغییراتی در روند اجرا ایجاد کند.

تهیه‌ی طرح درس در کلاس‌های چند پایه به تصمیم معلم برای شیوه‌ی برنامه‌ریزی، اجرا و ارزش‌یابی در کلاس درس بستگی دارد. برای مثال، معلم برای استفاده از روش تلفیق موضوعات مشترک در پایه‌های متفاوت، باید در طرح درس خود این مهم را لحاظ کند. بنابراین، گرچه ساختار و عناصر طرح درس مکتوب در کلاس‌های چند پایه با کلاس‌های تک‌پایه یکسان است، اما اگر محتوای عناصر با کلاس تک‌پایه یکسان باشد، به معنای بی‌توجهی معلم به شرایط خاص کلاس خود است که قطعاً او را با مشکلات جدی از جمله: کمبود وقت، حجم زیاد مطالب کتاب‌های درسی، خستگی شدید، عدم تحقق اهداف آموزشی و پرورشی، و عدم تسلط یادگیرندگان روبه‌رو خواهد ساخت.

اولین عنصر در تدوین طرح درس به منظور مدیریت مؤثر فرایند یاددهی - یادگیری، موضوع درس است. معلم کلاس چندپایه براساس شیوه‌های برنامه‌ریزی که در شماره‌ی قبل شرح داده شد، به تکمیل این بخش می‌پردازد. ممکن است بخواهد ماده‌ی درسی واحدی را به صورت هم‌زمان به تمام پایه‌ها تدریس کند. برای این کار، موضوعاتی که ارتباط عمودی دارند، مناسب‌ترند. مثلاً جانوران،

تدریس حرفه‌ای و تهیه‌ی طرح درس در کلاس‌های چند پایه، مستلزم تسلط معلم به محتوا، اهداف و راهنمای روش تدریس کلیه‌ی دروس دوره‌ی ابتدایی است. طرح درس ابزاری است برای این‌که معلم بتواند تدریس را به صورت حرفه‌ای و متخصصانه ارائه کند. معلم با تهیه‌ی طرح درس، به سازمان‌دهی و مدیریت مؤثر یادگیری در کلاس اقدام می‌کند. داشتن طرح درس به معنای وجود اراده برای تدریس مؤثر و مدیریت فرایند یاددهی - یادگیری است. این امر در کلاس‌های چند پایه که از موقعیت خاصی برخوردارند، اهمیت بیشتری دارد. داشتن طرح درس به معنای تفکر حرفه‌ای درباره‌ی موضوعی است که قرار است تدریس شود. طرح درس، اهداف اصلی درس، نحوه‌ی مدیریت فرایند یاددهی - یادگیری، وسایل و مواد مورد نیاز و تصمیم‌گیری در مورد چگونگی

راهبردهایی برای تدریس در کلاس‌های چند پایه

طراحی تدریس و مدیریت مؤثر در فرایند یاددهی - یادگیری

آتنا

میترا قریشی

سرگروه آموزشی دوره‌ی ابتدایی، شیراز

دانش آموزی به نام آتنا داشتم. نمی‌دانم به خاطر راحتی اسمش بود یا دلیل دیگری داشت که همیشه ناخودآگاه در مثال‌هایم از اسم او استفاده می‌کردم.

روزی مادر یکی از شاگردانم به مدرسه آمد و گفت: «کیمیا، دختر من، از دست شما ناراحت است. می‌گوید خانم ما فقط آتنا را دوست دارد و او را صدا می‌کند. حتی می‌گفت شما در حال خواندن نماز در قنوت هم، اسم آتنا را برده‌اید...»

خنده‌ام گرفت. یاد دو سه روز پیش افتادم که در نمازخانه نزد من ایستاده بود و نماز می‌خواند. فکر کنم موقعی که در قنوت «ربنا آتنا فی الدنيا...» می‌گفتم، فکر کرده است باز هم آتنا را صدا می‌کنم.

با شنیدن حرف‌های مادر این دانش‌آموز، متوجه شدم که بچه‌ها، روحیه‌ای بسیار لطیف دارند و باید تک‌تک‌شان مورد توجه قرار گیرند.

یک کتاب خواندنی دیگر

کتاب راهنمای معلم چندپایه /

مؤلفان: جان سزیر والاس و جی.بی. مئوت /

مترجم: علی زرافشان / انتشارات مدرسه، ۱۳۸۴.

مؤلفان توجه به کیفیت کلاس‌های چندپایه را به منظور تحقق اهداف آموزش، برای همه ضروری دانسته‌اند. در کتاب تلاش شده است، تجربه‌های عمومی و فعالیت‌هایی برای انجام دادن و مواجهه با چالش‌های موجود در این کلاس‌ها ارائه شود. مترجم نیز در مقدمه آورده است، کلاس‌های چندپایه برای دسترسی به آموزش و پرورش و جلوگیری از محرومیت از آن ایجاد شده‌اند و با وجود این که ۳۰ درصد کلاس‌های درس در سراسر دنیا، کلاس‌های چندپایه‌اند، اما همیشه مورد غفلت قرار می‌گیرند. کتاب ده فصل دارد؛ شامل: محتوا و طبیعت کلاس‌های چندپایه؛ چالش‌ها، مشارکت دولت و پشتیبانی همگنان؛ محیط آموزشی؛ سازگاری برنامه‌ی درسی، تجربیات یادگیری و مدیریت کلاس درس؛ مواد یاددهی - یادگیری؛ کنترل، نگهداری اسناد و ارزش‌یابی است. در هر فصل، نمونه‌هایی از مشکلات، راه‌حل‌ها و فعالیت‌های آموزشی با هدف ایجاد نگرش مثبت در معلمان کلاس‌های چندپایه ارائه شده است.

گیاهان و بدن انسان در علوم، و مفهوم عدد، ارزش مکانی و مقایسه‌ی اعداد در ریاضی پنج‌پایه را که ارتباط عمودی دارند، می‌توان به صورت هم‌زمان به کل کلاس ارائه کرد.

چنانچه معلم بخواهد با تأکید بر اهداف مشترک دروس در پایه‌های متفاوت، از تلفیق استفاده کند، لازم است با تسلط کامل بر محتوای آموزشی کلیه‌ی کتاب‌های درسی پایه‌هایی که در یک کلاس حضور دارند، اهداف مشترک را استخراج کند تا امکان طراحی تدریس و اجرای موفق آن در کلاس فراهم شود. برای مثال، ترتیب اعداد در ریاضی پایه‌ی اول ابتدایی، با مفهوم رعایت نظم و ترتیب فارسی پایه‌ی سوم ابتدایی، اهداف مشترکی دارد که می‌تواند مبنای طراحی تدریس تلفیقی باشد و فعالیت‌های آموزشی مناسبی برای آن طراحی شود. در فرایند یاددهی - یادگیری می‌توان به اهداف اختصاصی (به‌ویژه مهارت‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های مورد انتظار) هر پایه توجه کرد.

عناصر اصلی در ساختار هر طرح درس عبارت‌اند از: موضوع، پایه‌ها، اهداف، روش، زمان، مواد و وسایل مورد نیاز، طرز عمل و ارزش‌یابی. در این مختصر، عنصر اول (موضوع) شرح داده شد. در شماره‌های بعدی، سایر عناصر طراحی و اجرای تدریس مؤثر در کلاس‌های چندپایه شرح داده خواهد شد.